

KNY-18-

00723

DISSERTATIONE INAUGVRALI,
DE

SORTE
SVFFRAGATORIA
ECCLESIAE,

vom Priester = Loß/

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO REGIAE DOMVS PRINCIPE AC DOMINO,

CAROLO,
PRINCIPE PORVSSIAE, CETERA,

In Fridericana,

PRAESIDE

D. IOANNE PETRO Sudewig/ICto,

REGI A CVRIALIBVS CONSILII, PROFESSORE IVRIVM ET HI-
STORLARVM ATQVE MAGDEBVRGICI TABVLARII ARCHIVARIO,

PRO LICENTIA

ad summos in utroque iure honores rite consequendos,

RESPONDEBIT

FRIDERICVS CHRISTOPH. OPEL;

ADVOCATVS ISLEBIENSIS.

DIE XIII. MENSIS NOVEMBR. clō 1800 XIV.

HALAE VENEDORVM

Litteris CHRISTOPH. ANDREAË ZEITLERI, acad. typ.

14.)

VIRO SVMME REVERENDO ATQVE
EXCELLENTISSIMO,
DN. EHRENFREDO
DVRRIO,

COMITATVS MANSFELDENSIS VNIVERSI
SVPERINTENDENTI GENERALI
ATQVE
SACRI CONSISTORII PRAESIDI
GRAVISSIMO SPECTATISSIMOQVE
CETERA,

DOMINO SVO AC PATRONO

AETATEM DEVENERANDO,

DISSERTATIONEM INAVGVRALEM
DE IVDICIO SORTIS IN ECCLESIA
IN
TESSERAM GRATISSIMI ANIMI
CVM VOTO
LONGINQVAE SORTIS IN MORTALIBVS
IN AETATE SEPTVAGENARIO VICINA

DAT. DICAT, DEDICAT.

OPVSCVLI AVCTOR

FRIDERICH CHRISTOPH OPEL;
ADVOCATVS ISLEBIENSIS.

KNY-18-00723

Q. D. B. V.
DE SORTE
SVFFRAGATORIA
ECCLESIAE.

CAP. I.
THEMATIS PROPOSITIO.

§. I.

N mores iuit, ut, loco *thesum*, aliquot linearum numeros non exeuntium, *libros* quandoque producamus in arena inaugurali. Olim certe academicae dissertationes fuerant *breuissimae*. Nam *disputandi*, non *decendi* causa propositae. Quapropter limites non excedere debuerunt unius uel alterius *problematis*. Deinde quis dubitaret, dissertationes ita fore in academiis longe *frequentiores*. Non enim cuiusque doctoris est, inclarescere orbi in *librariis* tabernis. Imo sunt exempla eorum, qui plus *docent*, quam *scribunt*. Contra aliorum, qui malunt scribere multa, quam multum docere. Et quaeso, qui fit, quare pauperes raro conspiciantur in cathedris? Cum litteris alias non obsit, sed profit egestas multoties. Scilicet, cuiusuis non est, impensas ferre opusculi multarum litterarum. Et quis porro inter aliquot horularum spatia uel expectaret uel requireret libelli totius examen. Praesertim cum solennia formularum, quibus utimur disputantes, spatioli conterant tantum non alteram partem. Praeterea ueritas frustra indagatur sic disputando. Nam spes nulla est, ut locum alterius opinioni det, qui illum tam

*Breuitatis
commendatio
in dissertationibus
academicis.*

prolixo iam apparatu occupauit. Partus, iam exclusus, aliam induere formam non potest. Parentis igitur interest, ut illam tueatur, quam accepit semel. Contra ante in lineis aliquibus periculum facere oportebat disputantes. Tum certe ueritatis amico gratum, uellicari aurem tempestiue. Conformari ut possit opusculum ad monita rectora. Hunc finem quoque habuerent ueterum recitationes, quarum toties meminit Plinius. Breuitate adhuc commendata, gaudent hodieque academiae *pontificiales*. Imo ex nostratibus etiam uicini *Belgae & Angli*. Qui ad nostra disputationum uolumina tantum non obstupescunt. Vti nos pontificiales ridemus. Qui suis dissertatiunculis conciliare uolunt, nescio quam, gratiam ex opera pictoris & chalcographi. Amplissimis enim ornatisimisque picturis principum; uirorum sanctorum; historiatarum omnis generis subscribunt themata rerum respondendarum. Accedit demum, quod inaugurales athletae in prolixitate quaerere possint praesidium. Instar aduocatorum, qui malam causam instituunt irretire & mole uincere glaucomatis. Hinc forte lex data *magistris Vitebergensibus*; ut disputaturi essent, uenia sit uerbo, bischedales uterenturque typis crassioribus. Crimen ibi uigiliae, si duas schedas exierint prodierintque exscriptae litteris minutis. Hæc pro commendatione breuitatis in opusculis academicis Quam nostro etiam exemplo sumus nunc comprobaturi.

Propositio argumenti.

§. II. Scilicet *unicam* nunc *causam* respondebimus disputando. Quae in hac quidem uersatur quaestione: VTRVM ELECTIO ECCLESIAE MINISTRORVM FIERI QUEAT IUDICIO SORTIS: uel, ut breuius & forte Latine magis dicam: *de sorte suffragatoria sacri collegii, coetus, ecclesiae*. Non fingo controuersiam, quae nuper in locis *duobus* ualde est

est in utramque partem disputata. In uno historia fuerat haec: *elegerant duo patroni candidatos iidem duos ad unum idemque munus pastoris.* Vtrimque idem ius eademque iniuria. Cedere uult neuter uel latum unguem. Tandem consiliantur amici, ut rem *sortis* iudicio deserant utrique, qua tum, utut ceciderit illa, acquiescerent. *Sortitione* facta, impetit patronos, principis nomine, fisci aduocatus. *Primum*, quod sortilegio usi sint in ecclesia, quod crimen sit mereaturque grauisissimam poenam: *deinde*, quod, discordante iudicio electorum, eligendi iura ad principem ceu superiorem deuoluantur. In *altero* loco idem controuersiae fuerat genus. Nam rei ecclesiasticae praefecti, die *Rirchen-Borsteher* / quos in Saxonia inferiori nunc *Leuitas* dicunt, nunc *uiros diuinos Gottes-Männer* / pariter in eligendo pastore iuerunt in partes, numero quidem aequales prorsus. Ne igitur nihil uiderentur egisse, duobus condidatis commendant *sortem*. Cuius usum denuo improbauit princeps. Eo quidem fine, ut *iure* uteretur *deuolutionis* ecclesiaeque curatorum haec instituta numis & multa graui coereret. Dicendum itaque est iudicandumque: *an sortis iudicio recte ac impune usi sint rei; an secus, promeruerintque ideo poenam?*

CAP. II.

DE SORTIS DEFINITIONE
AC DIVISIONE.

§. I.

VT sciatur, de quo futura sit disputatio, sortis uerbum cum definiiri debet, tum diuidi. Vtrumque nostris uerbis, non alienis, quae nostro iudicio minus probantur.

Sortis DEFINITIO atque in diuinatoriam & lusoriam DIVISIO.

§. II. Scilicet nobis SORS, uniuersim dicta, est fidei agumentum *petitum ab euentis alienis*. Fides autem illa nititur uel *providentia diuina*, ubi habes DIVINATORIAM; uel *nudis euentis*, quam adpellabimus LVSORIAM. Atque ita nos. Idque propterea, quoniam *sortis ipsa essentia* in hoc consistit, ut *ex euentis colligatur fides rei alienae*. Huius autem fidei esse possunt plura fundamenta. Aut enim credit fortilegus, *numen aliquod sigillatim rectorum esse casum*, de quo is concipit sortem, ubi sortis usus est *diuinitio*: aut relinquit rem brutae *fortunae*, uel casibus caecis, sine ulla altioris regiminis opinione instar *lusus*, inde fors *lusoria* & iocularis. Si uero numina, fas est, distinguere in *bona & mala*; ultimaque iterum in *uera & falsa*: *diuinationes* sortis aliae erunt *diuinae* aliae *daemoniace* aliae iterum *idololatricae* siue, quod idem est, *magicae*. Hae tantum diuisiones eius generis sunt, ut faciant ad dicendum *sortes* uel *iustas* uel *iniustas*. Aliae autem, quae inueniuntur apud auctores, illae uel aliunde *petitae* sunt, quam a rei ipsius *indole & natura* uel minus certe, nostro iudicio, sunt *adcuratae*.

Diuisio sortis a subiecto.

§. III. Illud autem uerum est, quod SORTES recte etiam diuidi possint pro rebus, in quibus illae adhibentur. Sic in causis IUDICIARIIS fors audit uel *consultatoria* uel *deciatoria*; in communi DIVIDENDO *diuisoria*; in ELIGENDO *suffragatoria* & quae partitiones sunt generis eiusdem. De quibus ex instituto agunt PEVCERVS de *diuinationibus*; DELRIVS in *disquisitionibus magicis*; ARETIVS in *problematicis*; EDO NEVHVSIVS de *diuinatione* atque theologi pontificii THOMAS, SVAREZ, SANCHEZ, BARBOSA; a LAPIDE: ex Euangelicis GATTAKERVS, TAFFINVS, Iacob. BALMFORDVS, DANAEVS, VOETIVS aliique plures. Etiam

in

in hoc argumento sunt iureconfulti *Troilus MALVETIVS*, qui primum de *iure circa sortem* ex instituto est commentatus, quem deinceps facile sequuti sunt alii *Henr. HAHNVVS*, *Alphonsus a CASTRO*, *Christ. Phil. RICHTER*, *Herm. von SPRECKELSEN*, *Dan. BRAVN*, *Enoch GLAESERVS*, *Henr. LINCK* pluresque alii de iure sortis ex instituto editi scriptores. Taceo interpretes iuris ecclesiastici & ciuilibus, qui omnes ad titulos de *sortilegiis*, *electionibus*, *diuisoriis contractibus* in usu sortis forensi fuerunt occupati.

§. IV. Definitione atque diuisione sortis explicata, facile nunc erit ad intelligendum, quodnam sortis genus iure naturali sit licitum. Scilicet, qui rem, quam in sua potestate habet, alteri donare & gratis remittere aut, quod idem est, in alterum sine causa eam potest transferre, illi etiam facere hoc licebit ex causa *leui, fictitia, ludicra, stulta & absona*. Cum in iure sit unum idemque causam nullam habere & habere minus idoneam. Eo igitur usque licitus erit sortis usus, quousque non adpareat *lex prohibitiua*. Neque aliquid uidebitur, quod prohibitum sit in sorte lusoria. Verum in *diuinatoria* sunt rationes paulo magis ambiguae. Equidem in theologia naturali sunt forte, quibus tueri liceret sortilegia. Quoniam nomen ita colitur rogaturque eius uoluntas, in euentis aperienda; quoniam exempla prostant tot populorum, qui impune neque sine successu usi sunt diuinatoria sorte; quoniam decreti esse uidetur diuini, ut fide quilibet sua uiuat. Inde est, quod etiam pagani memorant, fefellisse sortilegia illos, qui ad illa non accesserint cum plena animi fiducia. Verum contra sentiunt alii. Quod Deus tentari non debeat temere, quod diuinis nominibus uti non debeamus in uanum, id est, abuti illis ad res nauici & futiles;

Quae genera
sortis licita,
quae minus?

tiles; quod cultus Dei non fingi, sed requiri debeat, ab illis, quibus ipse Deus eundem aperuerit, cetera. Sed haec de rationibus sortis naturalibus. Quid uero uelint de illius usu iura ecclesiastica, ciuiliaque: illud quidem est, quod iam nunc dicendum & demonstrandum.

CAP. III.
ADVERSUS SORTEM SVFFRAGATORIAM
ARGVMENTA
EORVMQVE DISSOLVTIO.

§. I.

ARGVMENTA
sorti suffra-
gatoriae AD-
VERSA 1) IV-
RIS CANONICI

ADd refellendam, in electione sacrorum antistitum, suffragatoriam sortem principio quidem utuntur *iure canonico*. Quamuis enim proscripserit illud Lutherus ex ecclesiis euangelicis; factum tamen id esse dicunt tantum in symbolis *fidei*, non in causis *ciuilibus* atque *rebus* ecclesiasticis, in quibus *electio* uersetur *mystrarum*. Quapropter in ultimo hoc argumento canone sit etiam standum inter electores euangelicos, cuiuscunque illi ordinis sint & dignitatis, quemcunque etiam tangat *electio* siue episcopum siue inferioris ordinis pastorem. En igitur decreta sacra, quibus sortes in electionibus sacrorum antistitum improbatæ sint damnataeque. Decretum *cap. 3. X. de sortilegis* est quidem hoc: *Ecclesia uestra nuper episcopo destituta. Circa modum electionis diuersos incipientes tractatus, VNVM tandem elegistis ex uobis per SORTEM. Is iterum TRES elegit, qui episcopum ecclesiae nominarent. Nos tali examinato processu, multa reprehensione dignum putamus, SORTEM in talibus PERPETVA PROHIBITIONE DAMNANTES.* Verba haec esse uidentur clarissima sortis, in omni genere electionis *mystrarum* prohibita. *Partim*, quod illa con-

cap. 3. X. de
sortilegis.

cepta sunt uniuersim, nude, absolute: ideoque etiam non ferant aliquam restrictionem, limitationem, distinctionem, quod lege distinguente, neque distinguere sit nostrum. Partim, quod ibi argumentum sit a minori ad maius. Si enim neque electores episcopi potuerunt nominari per sortem; multo minus sortis usus erit licitus in ipso antistite eligendo. Quae historia est nostra. Accedit, quod non hic tantum locus sit aduersus sortis iudicia in ecclesiis: sed etiam plures alii. Ita in DECRETIS CAUSA XXVI. prohibitiones sunt quamplurimae aduersus sortilegia clericorum, quae improbantur damnanturque instar criminis magiae. Porro interpretes iuris pontificii eapropter mentionem faciunt trium tantum generum eligendi sacros antistites, utpote per scrutinium, inspirationem & compromissum: unde filum consecutionis est hoc, alios modos omnes ipsamque fortitionem ex ecclesiis esse proscripam. Praesertim cum cap. 42. X. de elect. uerba sint haec: *Aliter, quam modis praescriptis, electio facta non ualet. Imo, qui CONTRA PRAESCRIPTAS formas eligere attentauerint, eligendi, ea uice, potestate PRIVENTVR.* Ut adeo cum recta ratione insanire oportuerit illum, qui sortis usum stare posse dixerit cum iure canonico in sacrorum antistitum electionibus.

Eadem prohibito in DECRETIS CAUSA XXVI.

§. II. Verum enim uero talia non sunt haec argumenta, quae nos deterrere possunt a defensionae sortis tutela. Principio nolumus praesidium quaerere in problemate, *utrum iuris canonici aliqua sit auctoritas in euangelicis ecclesiis*, quoniam sunt quamplurimi theologi & iureconsulti, qui negant quaestionem derogantque canonibus omnem inter EVANGELICOS usum, de quo litigii genere consuli potest dn. praeses in programmate von Verbesserung des Kirchen-Rechtes §. 17. Nam demus etiam iuri canonico

Negatur iuri canonico improbari nostrum generis sortes.

1) quia dubium, an tangat illud EVANGELICOS.

in suffragiis de electione antistitis locum: nihilominus saluam habebimus in utraque historia, superius p. 4. 5. descripta, sacrorum antistitum electionem. Nam non quidem potest negari, HONORIVM III. circa *an.* 1220. in supra p. 8. laudato decreto uerbis uti ualde momentosis aduersus sortem. Verum enim uero plurima sunt, quae interpretationem suadent, quod illud *capitulum* intelligi non debeat, nisi de sorte *diuinatoria*, coniuncta scilicet cum opinione, *Deum sorte rectorum* esse electionem. *Primo* enim id uult interscriptio totius tituli de *sortilegis*, quo uerbo plerumque denotantur diuinatores. *Deinde* cum alia decreta in *cap. IV.* sequenti conquirenda sint, quae fortis usum adprobent, in dubio certe uerba Honorii adsumenda sunt de fortis abusu. *Tum* ipsa decreti historia id fere dicit. Quoniam Lucanae ecclesiae collegae, cum in electione episcopi inquirere debuissent in merita candidatorum, hac cura omissa, fiduciam posuerunt in iudicio fortis. Quod merito illis exprobrat Honorius. Si enim *sors* illorum fuerit *lusoria*, tum leuitas & incuria erant accusandae electorum: si autem *diuinatoria*, tum coargui poterat superstitio & religionis nimietas, qua in globulis fiduciam posuerunt diuinae uoluntatis, cum illam quaerere debuissent in usu rationis meritorum, uirtutumque candidati. Neque est, quod dicat aliquis, Lucanos tamen non ipsum *episcopum* elegisse fortis iudicio: sed tantum *electores*, ut adeo ad genus pertinere uideatur electionis per compromissum. Reponitur enim merito: *qui sorte decernit electores; ille uiam sortis facit electo.* Neque inter hunc & casus alios quidquam interest, quam quod fortis usus concurrere in electione possit uel *immediate* uel *mediate* uel *directe* uel *indirecte*. Vtrumque recte

omni-

2) redarguit
capitulum
sortem DIVI-
NATORIAM,

quod uolunt
INSCRIPTIO;

DECRETA a-
lia;

HISTORIA ca-
pituli,

3) TEMERARI-
AM sortem,
non necessa-
riam.

Sors eligenti-
um qui sors
electi?

omnino prohibetur. Alia ratio *compromissi*, cum iudicio facti & usu rationis; alia *caecae* aut *superstitiosae* fortis. Primum largiuntur canones: alterum recte damnant re-
 felluntque. Quid igitur de *fortilegis nostris*, supra prodit-
 tis p. 4. 5. Illos certe uirgula non tangit Honorii III. Nam illi indagauerunt in uirtutem candidatorum: non uero confisi sunt sorte cum utriusque neglectu. Deinde in calculis non Dei uoluntatem posuerunt: sed litigii finiendi qualemcunque tandem causam. Post non temere iuerunt ad sortiendum: sed ex necessaria idoneaque causa. Loquitur ergo *capitulum* 3. X. de *fortil.* non de sorte *rationabili*, cui praecessit candidatorum examen; non de *lusoria*; neque etiam de *necessaria*: sed de genere fortis *superstitiosae*; *diuinatoriae*; *temerariae*. Casus uero nostri non in ultimis generibus fortis uersantur, sed in primis, nihil uitii & prohibitionis habentibus. Tandem, cum legis causa dicatur illius anima: iterum nostra euitabunt decreti huius uim. Eius enim causa primaria est haec: quoniam, fortis usu adhibito, fieri possit, ut eligatur homo indignus sacerdotio aut munere antistitis. Verum, in casibus p. 4. 5. propositis id quidem metui potest nequicquam. Quia in illis candidati iam fuerant missi sub examen industriae, uirtutis, litterarum. Breuiter, aliud est, eligere per sortem: aliud iterum, factam electionem fortis iudicio definire. In primo genere est capitulum: in ultimo autem casus, a nobis p. 4. 5. ad disputandum & respondendum allati. Taceo, quod infra in *cap. IV.* etiam ostensuri simus *interpretationem usualement*: a qua si discedere uellet Honorius III. haud dubie huic eius decreto adscribenda esset uox *palea*, nota, quod uulgo dicunt, *textus desuetudine sublatis*.

Discrimina inter electores, sorte electos & per compromissum.

4) *Causa capit. 3. X. de fortil. nobis non aduersa*

5) *uia nos palea.*

Ad textus in
DECRETIS re-
positio.

Can. 2. C. 26.
q. 2.

De sortibus
Virgilianis.

'Sortes
sanctorum.

§. III. Pergo ad dictiones aduersus *sortis iudicia* in electionibus sacrorum antistitum in DECRETIS. In quibus uere nihil est, quod *causis p. 4. s.* laudatis possit obesse aut opponi. Id quod in singulis ostendemus sigillatim. Canon 2. C. 26. q. 2. est hic: *Non statim debemus ob exempla IONAE & APOSTOLORVM sortis iudicium probare. Quia priuilegia singulorum neque faciunt legem neque factam tollunt. Verum haec ad sortem diuinariam pertinent: de quo nunc quidem non disputamus. Can. 1. C. 26. q. 2. dicitur: quod fors in se nil sit mali. Reliqui canones id uolunt: improbandos esse, siue clerici sint siue laici, qui, in sortis usu imitentur paganos. Penes quos in mores iuerat, Homerum, Virgilium aut probae notae auctorem alium euoluere atque ex litteris aut lineis se primo conspectui exhibentibus, sortis instar, colligere futura euenta aut etiam mores hominum occultos, uide nomina sortes Homericae, Virgilianae, cetera. De quibus legi possunt DELRIO; du FRESNE; NEVHVSIVS & Obseru. HALLENS. tom. 4. obs. XIII. Idem enim clerici & homines christiani alii fecerunt post euolutione V. & N. T. psalmorum inprimis & euangelistarum aut sacrae apocalypseos, imo etiam, librorum porro ritualium, poenitentialium, ceremonialium, indeque pariter, coniecturas & notitias petierunt hominum, rerum, euentorumque in occulto latentium. Inde ecclesiae doctores laudarunt quidem institutum, quod, loco paganorum auctorum, consulant scriptores diuinos: sed tamen displicuit illis hoc. Quod hoc sortis genere utantur in rebus nauici & leuioribus; quod nimium id faciant frequenter; quod frustra sibi ab his indiciis promittant numinis diuini apertos sensus, cum Deus neque ad talia homines probos delegauerit neque ad illa adstrinxerit suum auxilium. Quapro-*

propter fieri, ut sortilegi plerumque, facile credendo, in euentis decipiantur. Hos sensus habent *can. 1. C. 26. q. 1. can. 1. 3. 4. C. 26. q. 2. can. 6. 7. 9. C. 26. q. 5.* Ceterum de his *sanctorum sortibus*, quas pagani opposuerunt Homericis & Virgilianis, plene planeque egerunt DELRIO, PAPEBROCHIVS in *actis sanctorum* & MABILLION in *actis Benedictinis*, BEYERLINCK, du FRESNE in uerbo: *sors*, atque ex instituto *Henr. LINCK de sorte sanctorum*. Verum enimvero iterum haec *sortis diuinatoriae* exempla sunt: in quibus casus, p. 4. s. propositi non uersantur. Ceterum *cap. 42. X. de elect.* cum omiserit tantum *suffragatoriam sortem*; non uero improbauerit illam: argumenti a silentio tanta non est uis. Ut taceam distingui posse inter modos eligendi ordinarios & extra ordinem: inter electionem & definitionem electi, cetera. Quo ultimo intuitu comprehendi sortilegia posunt sub modo eligendi per scrutinia.

Ad cap. 42.
X. de elect.
repositio.

§. V. Sed etiam SVFFRAGATORIAE SORTI in ecclesiis piisque coetibus obesse, uidetur IUS CIVILE ROMANVM. Ipse Iustinianus in *l. 47. sacris C. de Episcop.* ait: *abbates, simile iudicium uolunt sacri antistites alii, deberi eligi ob industriam, uirtutem, litteras, merita: nec quicquam uero ex ratione tempestatis, sortis aliarumque fortuitarum circumstantiarum.* Taceo alias leges de maleficis, ueneficis, sortilegis, de quibus THOLOSANVS in *Syntaxm.* THIERS de *superstition.* alique, quorum nomina laudata sunt superius. Repono, imperator refellit illos electores in ecclesiis, qui, nullo meritorum examine instituto, quosuis candidatos sine discrimine commendant iudicio fortis. Quod iterum contra se habet in causis p. 4. s. recitatis. Taceo, quod in causis ecclesiasticis, quales sunt antistitum in ecclesiis electiones, ius Iustinianaeum in Germania nunquam re-

II. Aduersus
suffragatori-
am sortem
LEGES etiam
IUSTINIANI.

L. 47. C. de
Episc.

Quod iuris
IUSTINIANEI
non sit usus in
Germania in
causis ecclesi-
asticis.

ceperimus. Partim, quod *canonice iuris* auctoritas in Germania uetustior sit, quam *Romani*: partim, quod per adprobationem *ultimi primo* non sit derogatum: partim, quod Romana iura acceperimus in gratiam *camerae imperialis*, sed exulant ibi causae ecclesiasticae. Neque est, quod regulam iuris sequamur *Brunnemannianam*, iure canonico standum in causa, quae agat de uitando peccato. Notum enim est, quod canones nobis fingant multoties uendantque peccata. Quae nescit ciuis euangelicus, nisi ea intellexerit ex codice diuini.

III. matrem
sors habeat I-
GNORANTIAM.

§. VI. Illud etiam uerum est, quod uulgi sermone dicamus: *ubi multum fortunae, ibi parum datur sapientiae*. Inde fieri putant, quod, quo secula & populi in maiori fuerint ignauia, eo etiam impensius adamauerint sortes earumque iudiciis maiorem tribuerint fidem. Inde historiae de *sortilegiis ueterum Germanorum* apud *Eliam SCHEDIUM*, *Philip. CLUVERUM*, *Esaiam PUFENDORFIUM*, *HACHENBERGIUM*, *PONTANUM*, *DATTIUM* aliosque: inde ueteris & hodiernae Sueciae, Norwagiae, Lapponiae, Finlandiaeque sortilegia, descripta *WORMIIS*, *RVDBECKIO*, *VERELIO*, *SCHEFFERO*, *LOCCENIO*, *BARTHOLINO* aliisque plurimis: inde paganorum in *Iaponia* sortes, teste *XAVERIO*

Exemplis 1)
uetustioribus
Germaniae.

2) regnorum
septentriona-
lium.

3) LL. Gothi-
carum.

4) papatus te-
nebricosi.

5) Themidis
sortilegae me-
dii acui.

lib. 3. ep. 5. inde Gothicarum legum commendationes pro iudicio sortis apud *LINDENBROGIUM*, *HEROLDUM*, *FRESNEVM*: inde rufficantis & ab omni litterarum cultu remotae ecclesiae adeo celebres *sanctorum sortes*, quibus usi sunt non solum episcoporum electores, sed etiam ipsi episcopi in rebus dubiis, quas descripserunt enarraueruntque *FRESNEVS*, *PAPEBROCHIVS*, *MABILLONIVS*, *LINCKIUS* & qui sunt alii. Quid quod? eadem stupiditas fuerit incusanda, quare in medio aeuo cum aliorum Europae regnorum, tum Ger-

Germaniæ iudices usu facti, non arte docti, quod in foro disceptatas a partibus causas nescirent respondere, sententias expectauerint a sortilegiis, utpote litigatori utrique imperatis *duellis, ignis & aquae* periculis similibusque stultitiæ, stupiditatis, superstitionis, ignauiaeque atylis. Quorum historias enarrant HENELIVS, HACHENBERGIUS, BESOLDVS, WINCKELMANNVS, FRESNEVS, uir illustris THOMASIVS, PAVLINI, DATTIVS & glossatores Germani. Quod cum ita sit, omnino iusto forte magis religiosus est *observationum Halensium* auctor, qui *tom. 4. obseru. 13.* §. 29. pag. 302. 303. in uotis ponit optatisque, ut *sortis illa iudicia*, e foris laudabili instituto proscripta quondam, postliminii iure, in curias reducerentur. Verba illius sunt haec: *Saluae sunt SORTES christianae. Nec male ageremus, si in iudicia nostra tum ciuilia, tum criminalia introduceremus SORTIS IUDICIUM. Ita enim melius deciderent lites; melius indagari posset ueritas.* Stomachum mouent uiri, cetera doctissimi, argutiae. Quae mihi eodem prorsus loco sunt ac tenebras malle, quam lucem; ignauiam, quam scientias; inertiam, quam artes; deliria somniaque, quam rectam rationem eiusque prolem, ueritatem. Absit autem, ut in hoc *sortis* genere sint illae, quarum historiam dedimus *p. 4. s. superius*. Non enim ibi quaestio, uter rectius senserit; sed quis inter recte sentientes alteri debeat cedere. Quod cum neuter faceret, oportuit tollere disidia quodam compromisso *sortilegii*.

§. VII. Potest etiam *sacra fides* peccare in nimio: si scilicet sibi aliquid diuini promiserit ex re, unde nulla diuinitatis spes. Quod ubi fit, actus non *fidei* nomen meretur, sed superstitionis, nimietatis in religione. Hac igitur uirgula notant quoque auctores *suffragatoriam sortem*,

auctor tom. 4.
Obseru. Hal.
13. §. 29.

IV. Sortis ma-
ter SUPERSTI-
TIO.

exulem ideo e republica ciuium christianorum. Sortes enim, in sacris litteris probatas, iussum habere dicunt diuinum. Inde sortilegos esse potuisse certissimos, fore, ut DEVS adesset calculis, quos super rei aut iuris notitia mittere iussisset. Contra, ubi iussus ille desit, ibi absolum esse fidei quid tribuere caecae sortitioni. Ita fere ARAVIO, BARBOSA, BELLARMINVS, LESSIVS, S. CAROLVS, uan ESPEN, alii. Verum haec tela iterum non feriunt causas nostras, p. 4.5. commemoratas. Quoniam illae in *lusorio* sortis genere uersantur, non uero in *diuina orio*, cuius hic mater habetur superstitio & sacrorum illa minietas.

V. LUDICRAE
sortis impro-
bitas.

§. VIII. Praeterea difficiliores plerumque sunt theologi in concedendis LVSORII SORTIBVS, quam in ipsis DIVINATORIIS. Primas certe damnant execranturque DANAEVS, AMESIVS & VOETIVS maxime *part. 3. select. disput. p. 1194. 1195. de abusibus sortis*. Vbi uerba illius sententiamque dabimus summam. Sunt autem haec: *Controuersia est capitalis de sortium IVDICIIS, an illae sint in genere licitarum*. CORN. a LAPIDE, DELRIO, TOLETVS, imo & doctor Lutheranus BALDVIN. *lib. 4. c. 4. cas. consc. 10. probant aliae lusum chartarum temporis causa ferendi*. Quod etiam singulari libro tuetur GATTAKERVS, cui sua opposuit BALMFORDIVS. Nos damnamus sortes ludicras omnino. Rationes huius sententiae sunt primo auctoritates plerorumque theologorum: deinde quia irreuerentia sit, DEVM immiscere ludicris: porro suspicio adlit, *lusores colere idolum fortunae*: praeterea sortes in sacris omnes susceptae de rebus grauisimis: post comites ludorum sint rixae, inuidiae, blasphemiae, maledictiones. Itaque ludicris sortibus abstinendum homini christiano, multo magis clerico aut sacerdoti. Quod uelit signate Nou. 123. Inde damnamus quoque publica auctoritate munitas sortes ludicras, uulgo Die Vo-
terien.

terien. Illorum scilicet populorum, qui multum habent phantasiae, tribuuntque fidem somniis, aenigmatibus & simulachris. Fuit is lucrandi modus olim Germaniae nostrae inauditus. Sed ante aliquot annos hoc genus sortilegii die Eoterien in patria non minus institutum, principio, suasu collegii sacerdotum, in gratiam pauperum aerarii *der Armen-Cassen*: mox in Saxonia ad ipsius principis rei-que publicae adaugendas opes, fidem dante sortilegis populo ordinibusque prouincialibus anno *CIOIDCCXIII*. In eadem anathematis opinione aduersus *reipublicae sortilegia* est etiam auctor *Hall. obseru. tom. 4. obs. XIII §. 24. 25*. Qui tamen diuinatorias sanctorum sortes piis hominibus omnino commendat. Scilicet, ut in casibus dubiis illi supplices DEO fiant, quo ex calculorum iactu aut euolutione sacri codicis fortuita eiusque primum obuiam facto dicto diuinam discerent uoluntatem. Addit auctor, sermone se accepisse ab homine docto, qui, causa huius sortis, cum ante in luxu uixisset, redierit ad frugem. Verum enim uero uti prudens nemo causam uiderit, quare DEVS hominem malit erudire per inanium specie ualida simulachra & schemata, quam per propria eidem ratiocinia: ita malim egomet homini pio, de re ambigenti, preces commendare ad animum illustrandum lumine diuini, quam uota pro mysticis inuolucris. Quicquid sit, neque hoc genus sortis, *p. 45*. descriptae ideo licebit redarguere, quamuis sit lusorium. Reponimus enim ad Voetianas argutias, *primo*, esse quoque magnos illorum numeros, qui lusorias sortes tueantur: *deinde* suffragatorias sortes nihil habere inuerecundiae in DEVM: *post* fortunae uerbo uti christianos, nulla opinione alicuius idoli: *porro* momenti, sat grauis esse, sacri antistitis electionem: *demum* per

suffragatoriam sortem non excitari lites, sed componi.

VI. Suffragatoriae sortis aduersum IVS DEVOLVTIONIS.

§. IX. Verum non satis est, *suffragatoria sortilegia habere a crimine immunia*: sed etiam ordo requirit, ut illa quoque liberemus ab iniuria in SUPERIOREM, principem, episcopum, patronum, papam. Id scilicet uolunt aduersae sententiae adseclae: *sacro collegio inter eligendum uel cunctante nimium uel discordante, electionis facultatem, qua illud ob moras aut lites sit destitutum, deuolui ad superiorem, cuius tum sit, suo aliquem eligere aut nominare arbitrato.* Agunt de hoc IVRE DEVOLVTIONIS uniuersim doctores ac canonum interpretes LEVRINVS in *for. benefic. part. 2. q. 737. Petr. de MVRGA de benef. eccles. quaest. III. §. 10. n. 480* & uir excellentiss. BOEHMERVS *lib. 1. iur. eccles. tit. 10.* ubi etiam §. 8. docetur, quod principes euangelici iure deuolutionis pariter utantur, si ultra *trimestre* spacium illi cunctati sint, penes quos pastoris uel *electio* est uel *nominatio*, quod dicit *cap. 41 X. de elect.* atque *cap. 3. X. de supplenda neglig. praelatorum.* Num uero, si capitulum *episcopatus euangelici* aut *abbatiae* in eligendo uel discordet uel cunctetur, eligendi iura ad imperatorem deuoluantur, quo ipse argumento impetiit sacros collegas *Lubecensis episcopatus* & *abbatiae Quedlenburgensis* uirgines sacras: id quidem negatum iuit ex idoneis patriaeque peculiaribus argumentis *dra. praeses in dissert. de iure annatar. cap. 1. §. 5. litt. s. p. 22. 23.* Addimus nunc locum singularem ex bulla IOANNIS XXII. *an. 1333.* cuius uerba sunt haec: *Item uolumus, ut electio decani (in ecclesia Villae Nouae Auenionensi) ad capitulum pertineat ad III. menses a die notitiae obitus. Quod si menses TRES lapsi fuerint electio deuoluatur ad presbyteros. Si uero neque absoluerint electionem intra spatium TRIMESTRE: deuoluetur electio ad episcopum Auenionensem.* Extat diploma apud

Iura deuolutionis num danda in S. R. I. IMPERATORIS ?

Steph.

Steph. BALVZIVM in collect. aetor. ueter. num. 82. p. 582. 583. Et memorabile exemplum de Friderico I. imperatore, quod ipse an. 1152. Magdeburgico capitulo discordante, archiepiscopum nominauerit, illud quidem habet OTTO FRISINGENSIS *lib. 2. cap. 6. p. 449.* Dabimus locum in margine (*). Idque ideo, quoniam ista electio a Caesare instar potius *compromissi* uel *arbitrii*, quam *deuolutionis* facta esse uidetur. Non quidem, quod a clericorum electione laici fuerint exclusi *cap. 56. X. de elect. & dn. praef. de iure annatar. cap. 1. §. 5. litt. r. p. 21.* nam ex moribus medii aevi notum est, quod Germaniae quondam episcopos omnes constituerint nostri imperatores, usque dum, ad pontificis euitandam aemulationem, eligendi iura concessa sunt sacris collegis seu *canonicis*: uerum quoniam alii modi supersunt, animaduertendi in electorum moram & discordias, quam electionis, ista uice, quod dicunt, priuatione. Quidquid sit, negari tamen non potest, hodie ipsos euangelicos principes sacra collegia uel discordantia uel morastrahentia ultra spatium TRIMESTRE, punire solere iure electionis deuoluto.

(*) Verba historici ad an. 1152. sunt haec: Circa idem tempus (an. 1152.) Magdeburgensis ecclesia, quae Saxoniae metropolis esse dinoscitur, pastore suo uiaua, ad electionem faciendam resedit. Dumque alii eiusdem ecclesiae praepositum Gerardum, alii decanum eligerent: diuisis hinc inde personis regem adhuc in Saxonia morantem, adire disponunt. Quos dum multis modis ad unitatem & uinculum pacis principis reducere satageret, ac proficere non ualeret alteri parti, id est, decano cum suis persuasit, ut Guicmannum Cicensem episcopum, uirum adhuc inuenem, sed nobilem eligerent: eique accessio regalia eiusdem ecclesiae concessit. Tradit enim curia, & ab ecclesia, eo tempore, quo sub Henrico V. de inuestitura s-

piscoporum decisa fuit inter regnum & sacerdotium controuersa, sibi concessum autumant, quod obeuntibus episcopis, si forte in eligendo partes fiant, principis arbitrii esse episcopum quem uoluerit, ex primatum suorum consilio ponere: nec electum aliquem consecrandum, quam ab ipsius manu regalia per sceptrum suscipias. Haec tenus Frisingensis. Quo ipso facile ad intelligendum, quod anno iam 1152. in mores iuerit, ut deuolutionis iure uterentur imperatores. Vnde suppleri possunt illa, quae de aetate eiusdem notauit uir excell. ROEHMER *lib. 1. tit. 10. §. 1.* quae tangit pontifices estque dubium, num artem hanc didicerit pontifex a Caesare, an ultimus a primo.

Deuolutionis
iura qui non
obfunt sorti
suffragato-
riae?

Vt adeo *sortis usus* illud, non sine iniuria superiorum, uideatur impedire, interpellare & eludere. Verum enim uero, si, quod in *cap. IV.* dabimus probatum, *suffragatoriae sortis* nostrum genus est licitum, regula iuris tuebitur suffragatores, non facere alicui iniuriam, qui suo iure utatur *cap. 31. cum eccles. X. de elect.* Deinde causae IURIS DEVOLUTORIE sunt, ne uacua pastore sit ecclesia & gregem dilaniet hostis *can. II. distinct. 50.* Verum id non fit, si intra tempus, electoribus definitum, sortis usu pastor nominetur eligaturque. Post ius deuolutionis est ius priuatorium a deoque inter genera poenarum. Sed hae infligi & decerni nequeunt, nisi ob admissum crimen, quo iterum caret fors suffragatoria. Tum neque deuolutorio iuri locus ante est, siue apud pontificios siue euangelicos, quam tempus, electoribus definitum, elapsum sit *cap. 3. X. de elect.* Verum non elabitur frustra tempus, quando sortis usu id agitur, ut ecclesia accipiat pastorem. Quapropter etiam *electrix ecclesia* tum argui non potest alicuius neglectus, qui tamen causa est deuolutiui iuris. Quoniam, ecclesia impedita, bellorum, turbarum, morborumque infortuniis, iuribus deuolutionis non est locus. Praeterea neque *discordantes* haberi possunt electores, si id agunt, ut finis sit discordiarum usu sortitionis. Ad extremum cum leges poenales stricti iuris sint, ut nequeant a causa ad causam extendi ac proferri: iterum habebunt sortilegi, unde iura haec euent priuatoria.

VII. DISSEN-
sus multi sunt
DOCTORVM.

Brunneman-
ni proferunt.

§. X. Vltimum restant, quod nititur auctoritate non parui nominis iureconsultorum, qui *suffragatorias sortes* omnis generis improbant damnantque in sacrorum antistitum electionibus. Satis certe fidenter BRUNNEMANNVS *lib. 2. iuris eccles. cap. 18. §. 56. p. 707.* pronuntiat: Sed ne-

que

que fors permissa in electionibus. Nam exemplum Matthiae est irregulare. Hocque adeo uerum, ut neque sorte eligere debeant aliquem ad beneficium ecclesiasticum. Nec si duo electi per paria uota. Qui casus nostri sunt, p. 4. s. recensiti. Et ideo, pergit, non tuta sententia BALDVINI lib. 4. conscient. c. 5. cas. 6. & CARPZOVII lib. 1. def. 45. n. 7. inter plures praesentatos sortem admittentis inter aequales. Cum tamen lis a SUPERIORI (iure scilicet deuolutionis aut imperii simplicis) dirimi possit. Sane in redemptione, quod addit, subselliorum templi admitti potest sortitio. Nemo nescit, quanta in ecclesiasticis iuribus auctoritas sit b. m. Brunnemanni. Qui uere est inter primos sacrorum puriorum iureconsultos, qui de emendando ecclesiastico iure fuerunt solliciti. Succinit igitur illi Henr. LINCK ad lib. 5. tit. 21. de sortileg. S. 5. p. 838. qui eodem utitur filo consecutionis: In ecclesiis consultatoriam sortem inter plures praesentatos donis ac uirtutibus aequales cum Balduino admittit Carpzouius: sed non tuta uidetur haec sententia. Cum incertum, an aequales & lis decidi possit a superiori. Quae uerba eadem Brunnemanni sunt, de quo tamen filet Linckius. De ipsis PONTIFICIIS theologis & iureconsultis Gisbert. VOETIVS disput. select. part. 3. pag. 1200. licet ipse sentiat nobiscum, ita scribit: An in distributione munerum ecclesiasticorum fors locum habeat, quaeritur. Negant omnes canonistae & casuistae pontificii cum Thoma & sortium usum ad negotia restringunt temporalia. Idque propter ius canonicum, a quo hoc absolute prohibitum putant. Barbare satis hic scribit Voetius, quod cultori Belgio fere indignum. Res ipsa clara est, quod pontificii doctores sortis iudicia in electionibus antistitum improbant. Ita SANCHEZ lib. 2. summae cap. 38. ita CASTRA PALAO tractat. 17. disp. 1. punct. 6. n. 6. ita GIBALLINVS de negot. cap. 9. art. 9. quorum

Henr. LINCK

illi pontifici-
ales.

rum uerba dabimus fide TELLEZII ad lib. 5. decretal. tit. 22. n. 8. p. 391. quae sunt haec: *Qui negant usum sortis in ecclesia, hac ratione mouentur. Quia in suffragiis aequalibus nondum tamen exillat electio, quam diu uota sint aequalia. Si igitur uota aequalia submittantur sorti, ipsa electio fiet per sortem. Neque dici potest, quod utrique candidati digni sint. Quia, ubi dissentit capitulum, ibi non decernit. Quod ultimum fit, si maior ita uelit pars. Quare rectius eo casu cogere poterit superior capitulum, ut intra certum tempus conueniant suffragatores, nisi uelint, superiorem iure suo uti deuolutionis. Licet, quod addit Tellez, alicubi receptum sit consuetudine, ut praebenda sortiatur. Verum enim uero primum doctores opponemus doctoribus in capite IV. ut adeo nullum in eorundem numeris esse queat praesidium. Deinde b. m. Brunnemannus, uir pius, cum hic, tum in aliis causis quam plurimis quadam nimietate peccat religionis neque alicubi multum abest a superstitione. Quaeso enim quis decimas hodie inter iura referret diuina moralia, cum manifestum sit, decimas Leuitis ideo solutas fuisse, quoniam terra sacra undecim stirpibus adsignata fuit uniuersa, nulla eius portione relicta stirpi duodecimae Leuitarum. Vt adeo nihil haberet iniqui, undecim stirpes obligari ad alimenta, eorundemque loco, ad decimas soluendas duodecimae exsorti. Verum nihilominus sermone accepi aliorum, quod Brunnemannus crediderit, se etiam nunc ex conscientiae rationibus obligatum fore ad decimas. Quas ideo ex omnibus bonis redditibusque suis praestiterit. Cum tamen quilibet uideat, clericos hodie & ipsos patrimoniis gaudere neque eorum numeros decimam referre hominum partem. De regula iuris Brunnemanniana circa peccatum uitandum, egimus supra p.*

*Qui confu-
rantur.*

*De decimis
sursum.*

14. Verum uti danda est uenia alias uiro, tot in iurisprudentiam meritis illustri: ita tamen eandem uix ille meretur in hoc loco. Quod rectiora sentientes notaue- rit uirgula sat graui ab iisque discesserit praeter causam. TELLEZIANA autem dubia roboris habent parum aut ni- hil, *Primo* enim non quaeritur, utrum in casibus *p. 4. 5.* propositis electio fiat per sortem: sed utrum ita fiat licite & integre. *Deinde* frustra ille dubitat, *duos* simul candi- datos sacro munere esse posse dignissimos. *Post* ait, si dubitet aut dissentiat capitulum, dici non posse, quod de- cernat. Sed luditur hic sophismate capituli, quod uel sensu accipitur *collectiuo* uel *distributiuo*. Vltimum profe- cto decernere potest, quamuis dubitetur in primo. Quod cum ita sit, frustra sunt minae, sparsae ex penu iurium superioris sub finem.

Respondetur
TELLEZIANIS.

§. XI. Ad extremum addo suffragatoriae fortis pessimi- mos ABVSVS, ob quos illa omnino uidetur tolli posse at- que ex ecclesia proscribi. Non fingo casum, sed, quem nuper sermone accepi, illum bona fide recenseo. Scilicet fuerunt in uicina marchia Br. quinque patroni eccle- siae eiusdem. Ne igitur inter illos essent dissensiones in eligendo nouo pastore, usi sunt & ipsi iudicio fortis. Post enim quam in mores, uitam, litteras industriamque ali- quot candidatorum inquisiuerunt, eorumque nonnulli ad id delecti sunt, ut fortis iudicium subirent: illi demum sa- cram spartam detulerunt, quem uocauerat sortitio. Ve- rum pastorem nouissimum huius generis electio adeo tu- midum ac turgidum reddidit, ut subinde in ore haberet, se, instar Matthiae apostoli, uocatum esse nutu fortis uere diuino. Ne latum unquam ideo cedere uoluit patronis, quod non ab hominibus, sed diuine factus fuisset sacer an- tistes.

VIII. ABVSVS
suffragatoriae
fortis in opiri-
one sacerdo-
tium.

tistes. Quae etiam causa fuit, quare illi post mortem hominis insolentis migrauerint mores atque, sortis usu reiecto, successorem illius elegerint per scrutinium lationemque suorum suffragiorum. Verum eniuero uti abusus, in homine praesertim uesano, de rei dignitate nihil detrahit quicquam: ita tamen redargui facile posset adrogantia sorte electi antistitis, si ille ex *cap. 2. §. 2. p. 6.* explicati discriminis inter *diuinatoriam lusoriamque* sortem admoneatur dicereturque, primum genus sortis, decretis sanctorum ecclesiae patrum doctorumque, ex ecclesia proscriptum, *alterumque* tantummodo superesse. Cuius cogitatione demittet aut certe non eriget tolletque cristas sorte delectus antistes.

CAP. IV.

PRO SORTE SVFFRAGATORIA
ARGVMENTA.

§. I.

NEQVVS *'dicens'*
dorum cum
prioribus.

Confutatis iureconsultorum argumentis, quibus suffragatoriam illi sortem impetere solent, lis haec poterat iam haberi pro contestata. Si enim nihil offendimus in sacra atque ciuili iurisprudencia, quod huic sortis generi potest opponi, erit omnino integer illius usus. Verum, quoniam sensus hominum iura doctorum ea in re aliquantum diuersi sint, quod *capite III.* intelleximus; instituiimus non solum refellere aliena, sed etiam nostra tueri idque opera singulari.

PRO suffragatoriam sorte das
Priester eos
ARGVMENTA
I) ab ETYMO
sortis.

§. II. Principio sortis **VERBVM** habet, quod suffragatoriam commendat. Neque mirum. Cum etyma uerborum, iuris praesertim, ipsas rerum origines causasque

nobis

nobis aperiant, uetustatis etiam aerugine sepultas. Non legi inter tot auctores, qui *sortis* uerbi diuinauerit notationem. Meo iudicio ORS uetustiori Latio idem fuit, quod *arca* (*). Sorti ergo uox tum innocua. Quoniam id uult, quod *ex arca extrahitur*. Veteres certe hoc ritu peregrisse fortilegia, ut *globuli, in urnam uel arcam immissi*, uel ab ipsis fortilegis uel, nomine iussuque eorundem, ab aliis extraherentur, eo quidem fine, ut, qui ante uel dubii fuerant uel etiam controuersi, ex isto ordine fidem atque legem acciperent instar Romani dictatoris aut sententiae latae per iudices ex compromisso constitutos, illisque omnino acquiescerent. Finem itaque discordiarum atque dissensuum numeris attulit fors, sine ulla superstitionis laeue aut friuola opinione consultae diuinitatis. Quod ultimum quando euenit, illud quidem sortis tribui potuerat abusui, genuinis sortium originibus haud dubie aduerso. Neque enim fieri potuisse credimus, sorti plus diuinitatis adfuisse, quam globulis tumidae cistellae. Quod

(*) Liceat in re obscura niti coniecturis. Veteres *arcam* dixisse ORS fidem faciunt quam plurima. Hoc uerbo *arcam* uel *cistam* significant *Aegyptii*, testibus KIRCHERO in *prodromo Aegyptiacae*, suppl. c. 6. p. 589. Cuius litterae, manu eius ad Danae regem, de clauo omnibus linguis communi, exaratae adseruantur MSAETAE in dn. praefidis museo. Consentit SPENCERVS lib. 3. c. 8. sect. 2. p. 1171. binis uerbis: *SOR Aegyptiis est arca*. Inde etiam Germanis cum comite pronomine *Dresor* pariter significat *cistam*. Quorsum forte pertinet quocumque uocula *OR*. Quasi *cista* locus sit bene custoditus & dispositus respondeatque ultimum Latinae uoci *OR*DO. Romanis certe ea propter *OS*, *ORIS* dici

tur, quia primitiuum ORS fuit quondam. Inde hodieque SEORS uel SEORSVM, quasi loco seiunctum & separatum. Quando se particula haud dubie est *seiunctiua*. Habes igitur SORS uerbum, quasi ex *arca*, *ORE*, *ORCO*, *ORTV* extractum quid seiunctumque, id est lectos sorte globulos. Quod etiam uale res ipsa. Nam *urna* passim uentur auctores Latini pro *sortitione*. Sic VIRGILIUS lib. 6. *Aeneid. uers. 117. stat dactis SORTIBVS URNA*, atque HORATIUS lib. 2. *oda 3. omnium eodem cogimur, omnium uersatur urna; serius, ocyus SORS exiura*. Alia loca habet NEVHSIUS in *fastidiis* lib. 2. c. 29. p. 529. Vnde nouum filum ad argutias: cum *cista arca*, *urna* uocem ORS siue SORS esse eandem.

D

sortis

sortis genus utique conuenit exemplo, superius p. 4. 5. proposito. Cuius gratia instituta mihi disputatio.

II) a fortis
usu in CODICE
DIVINIORI.

§. III. Sed parum forte esset, arguere ex NOMINVM syllabarumque ORIGINIBVS, nisi & alia fauerent sorti LV-SORIAE. Scilicet princeps ratio hic habenda CODICI DIVI-NIORI. Quamuis enim in illo exempla sint plura fortis DIVINATORIAE: non minus tamen LV-SORIAS sortes offendimus ibi sine uirgula censoria aut cum aliqua reprehensione. Equidem non nego, quoties DEVS imperauerit u-sum sortis, toties hanc eundem quoque sigillatim rexisse. Verum, si fas est, imperii diuini in sortilegiis adhibendis causas adsequi, nostras de iis aperiemus coniecturas. Scilicet cum uerbo aut uoluntate agere, posset aperta ac manifesta, ire uoluit per sortis inuolucra. Idque in negotiis, quorum auctor maluit esse, quam uideri: corruptorum animorum. ergo, qui audent in fortunis uel parum secundis uel aliorum mensurae inaequalibus, ipsum coelum incusare & euomere in auctorem rerum odii inuidiaeque scelestum uirus. Cauere haec peccata uoluit optimum numen. Atque hoc sine *sortibus* uti iussit, ne alias euentorum causas quaerent miseri mortales, quam caecos fortuitosque iactus & casus, id est *sua facta* incusarent, non

NVM. 26. u. 55.
cap. 33 u. 54.
IOSVAB c. 14.
uers. 2.

aliena. Docebo rem unico exemplo. Iussit Deus TER-RAM SANCTAM diuidere quidem in partes & quo maior quaeque familia esset, eo etiam maiorem assignare cuique portionem, quod fieri poterat absque odio aut inuidia diuisoris. Verum loca ipsa distribui uoluit nonnisi iudicio fortis, ne iram Dei prouocarent homines ingrati, essentque forte, qui spe & cupiditate sua, quam in alia atque alia loca habuerant, destituti, murmurarent, despicerent portiones suas aliasque inuidis oculis intuerentur.

Sibi

Sibi ideo uoluit, ut tribuerent, qualia loca accepissent, iudicioque liberae fortis. Addere possem alia hoc fine, ut intelligatur, euitandorum dissensuum remedia fortis uoluntati numinis nihil esse aduersa, licet opinio absit sortilego diuinitatis. Quid in electione regis Israelitarum. Nolu-
 li haec desideria. Tandem importunis precibus annuit iratus. Sed regis futuri quod nomen? Adpellare regem potuisset DEVS uti Mosen & Aaronem. Nolu-
 re, quia monarchiae illius non fuerat auctor. Inde *sortis* usum imperauit electusque fuit Saul per Samuelis sortilegia. Quaesio autem quo fine? cum, iussu DEI, ante iam in regem unctus fuisset Saul, quam fieret sortitio *I. SAM. C. 9. §. 20. cap. 10. §. 1.* Quantum ego coniector, non alio, quam illo, qui colligi debet ex *I. SAM. cap. 8. §. 7. II. 12. cap. 10. §. 19.* Scilicet credidere Israelitae regalem electionem factam, non DEI nutu, uerum iactu SORTIS luforio *I. SAM. cap. 10. §. 27.* Sed haec sufficiant ad regulam iuris: *deum sortis usum imperauisse in causis, quarum auctor noluit esse manifestus* idque ex consultissima ratione. Alia loca sacri codicis tangimus cursim. *LEVIT. XVI, 8.* ubi sortitio de hircis duobus. Quorum unus DOMINO sacer, alter azazeli, deserto aut incolae illius, quod SPENCER credit *lib. 3. cap. 10. diff. 8. sect. 2. p. 1489.* malo daemone. Proditus est porro sorte peccator Achan *IOSVAE VII, 14.* Imo rector fortis uniuersim dicitur DEVS in *PROVERB. XVI, u. 33.* Eadem *sortis* urna usus est Dauid, in electione sacrorum antistitum, ne partium studii alicuius posset incusari a maleuolis *I. PARALIP. XXV. u. 5. 7.* Ionas sortis usu mari submersus *IONAE cap. I. u. 7.* Vnde filum consecutionis ad spectos criminum exponendos *ignis, aquae, duellorum, ueneno.* Proben.

I. SAMUEL cap. 7. 8. 9. 10.

I. SAM. C. 10. u. 19.

LEVIT. 16. u. 8.

IOSVAE 8. u. 14

PROVERB. 16. u. 33.

I. PARALIP. C. 25. u. 5. 7.

IONAE C. 3. u. 7

von Wasser

nenorum, potus aut cibi aliis periculis. De quibus singularia prorsus sunt, quae habet uir illustris, THOMASIVS in differt. de occasione Constitut. Criminalis §. 18. & quae sequuntur. Vbi multa produntur huius iuris anecdota, artes, stratagemata mystarum, cetera. Quorsum etiam referre solent exemplum Ionathanis, sorte prodi, quod edisset edere prohibitum I. SAM. XIV. 42. 43. qui & ipse usus est fortis quodam genere diuinatorio aduersus Philistaeos I. SAM. XIV. uerf. 8 9. Prolixior essem in enarrandis diuiniotibus V. T. exemplis, nisi hanc prouinciam illi iam occupauissent, quorum nomina a nobis p. 6. §. 3. & p. 14. §. 6. p. 16. §. 7. sunt laudata. Quibus addi possunt Petr. RAVANELLVS in biblioth. sacra in uerbo fors. Ioan. MALDERVS in uirtutib. theolog. tract. 10. c. 7. p. 761. Rainer. de PISIS in pantheolog. part. 3. tit. 16 de sorte.

I SAM. 14.
D. 42.

Sigillatim de
loco admo-
num illustri
PROVERB. C.
28 §. 18.

§. III. Illud autem, in primis facit ad nostri generis, p. 4. 5. descripti, defendendam ex sacro codice sortem. Quod uir diuinus habet, ex usuque rerum humanarum pragmatico aperit, his quidem uerbis: *SORS FINIS DISSIDII ETIAM INTER PARTES PRAEPOTESTES*. Id uult inter mortales sapientissimus, cum diuersis homines agantur studiis feranturque sensibus de aequo iniquo diuersis; ad quae discrimina accedat post pertinacia & obstinatio, qua uincere cupiat uterque, uinci ac cedere uelit neuter: non aliam ex litium hoc gurgite emergendi uiam esse, quam, ut ambo iudicem eligant, aleae iactum, id est, positae sortis euentum: Siue regimen fortis in uolubili casu posuerint siue in fatali, ex omni aeternitate definita, necessitate siue in causa numinis sigillatim prouidentis. Quam enim multiplices etiam hic sint hominum opiniones: in eo tamen omnes conuenire, quod fortis iudi-

iudicio, semel electo, sit standum & acquiescendum. Atque hoc idem illud *fortilegiu est compromissum p. 15.* quorsum causae nostrae pertinent, *p. 4. s.* a nobis recensitae.

§. IV. In noui foederis codice laudant *fortis exempla duo.* In primo uersatur electio apostoli Matthiae, quam fortilegio describit LVCAS in actis *cap. 1. u. 23. 24. 25. 26.* Verum pertinet hoc forte ad *diuinatoriam* sortem adeoque a nobis facile posset in hoc instituto omitti. Si tamen dicere debeo, quod res est, Matthiae exemplum nostris causis, *p. 4. s.* in medium prolatis, respondet ex asse. *Principio* enim electores, liceat uerbis uti in ecclesia natis, non sine discrimine quosuis admiserunt sacrae huius spartae candidatos, uerum ex numero magno nominarunt *duos, Isephum, Iacobi minoris pluriumque apostolorum fratrem, coniectura Ligthfootiana, & Matthiam,* viros haud dubie uirtute, iudicio certe eligentium, pares. Neque enim est credibile, si fuissent dispares, coetum eligentem utrosque simul eodem fortis loco habuisse. Vnde frustra est iuris canonici oppositio fortis usum negligere examen meritorum. *Deinde* cum inter pares electio sit haud dubie difficilis, imò inter suffragia plurium tum non possint non suboriri discrimina & aemulationes: apostolici electores non temere accesserunt ad sortitionem, sed ex causa urgentissima ad euitandum studia & differentias. Quod cum ita sit, neque Brunnemanno adsentior *p. 21.* neque *can. 2. C. 26. q. 3. supra p. 12.* laudato, quod Apostolici electores hic privilegio usi sint legis in se prohibitiuae. Ut potius firmiter credam, ecclesias christianas ex illo exemplo habere hanc legem: *quoties duo candidati, iudicio suffragatorum sint meritis aequales, tum non diuersis studiis inuicem contendendum, sed rem sorti committendam esse suffragatoriae.*

Id quod a nobis fuerat demonitrandum. Ceterum nihil ad rem facit, qua electores apostoli hic usi sint sortis materia, lignis, lapillis, papyro. membrana; porro num talia extraxerint ex cistula, urna, casside, mitra. In quibus tamen interpretes sunt occupati Beza, Schmidius. Vtilior Ioan. CHRYSOSTOMVS, cuius sententiam de hac sortis electione ex homilia 3. ad cap. 1. Actor. meis quidem uerbis hic adponam: *DROS prouocarunt ad sortem, cur non plures? Ne ex multitudine turbae: ne facta esse uideretur prouocatio sine examine meritorum. Sed quo sine adhibita SORS? Quia aliis oculis Deus uidet, aliis homines. Ultimi in externis occupantur, primus solum mentis est cognitor. Ultimis sufficit, bonum habere in praesenti, Deus etiam in consilium adhibet futura. Bonus esse quis potest sibi, sed etiam aliis prodesse oportet antistitem. Probat hunc coetus unus; alter nauseat eum. Sed olim quis sciuerit? quem demum antistes populum sit docturus. Tandem unde spes tam magna apostolis in iudicio sortis? Id erat. Rexit Deus Ionae sortilegos improbos & paganos: quidni rexerit sortitiones piorum? Vtinam, Graeca uerba dare potuissim, id est, ipsius scriptoris miram facundiam & diuinam $\pi\alpha\rho\rho\sigma\tau\alpha\nu$. Alterum sortis genus in N. T. est dubium habetque leues coniecturas. Ipsos enim diaconos sorte electos esse, autumant cum Stephano ACTOR. cap. VI. uers. 5. Verum filet de hoc ritu ibi Lucas. Neque idem de Zacharia is repetit, ut adeo etiam huius sacerdotium, LVC. cap. 1. uers. 9. descriptum, frustra habeatur pro sortilego.*

Actorum c. 6.
u. 5.

Lucaec. 1.
u. 9.

III. Pro suffra-
gatoria sorte
IUS CANONI-
CVM.

§. V. A codice diuiniore, suffragatoriae sorti amico, ad sacra decreta pergo pontificum Romanorum. E- quidem cap. 3 §. 1. 2. 3. iam ostendi, nostro sortis generi neque illa esse aduersa. Verum nobis id satis non est, quod aliqua etiam commendent suffragatoriam sortem, tantum abest,

abest, ut improbent eam ac refellant. Quid quaeso? nostrae arenae esse potest commendatius, quam canon 4. C. ^{can. 4.} C. 26. 26. qu. 2. his uerbis scriptis: *Non exemplo Matthiae & Ionae* ^{qu. 2.} *fortibus indifferenter est credendum. Si qui tamen, necessitate aliqua compulsi, Deum putant fortibus esse consulendum: uideant, hoc apostolos non nisi collecto coetu & precibus ad Deum factis egisse.* Verba haec Beda tribuit Hieronymo. Nobis sufficit eius iudicio sortes probari, quicquid sit de fortis genere. Eodem iudicio utitur Augustinus in *can. 1. C. can. 1. C. 26. 26. q. 2.* ubi ait: *Sors non aliquid mali est: sed res in dubitatione humana, diuinam indicans uoluntatem.* Imo *can. 3. C. 26. q. 2.* dolet tantum sortes fieri in negotiis secularibus, cum adhiberi deberent tantum in causis diuinis. Praeterea, hoc etiam ipso, quod *can. 6. 7. 9. C. 26. q. 3.* temere tantum atque de rebus leuioribus factas sortes improbant: concedere & largiri uidentur necessariae fortis in ecclesia usus. Ab his ergo moribus ex eo demum tempore abhorruerunt ecclesiae, ex quo *Honoriano capitulo cap. 3. §. 2. p. 9. 10. 11.* locum fecere iusto ampliorem.

§. VI. Mouemus pedem ad instituta Romanorum, ^{IV. Pro sus-} quibus uariae pro fortibus leges, quae nostrae causae ^{o-} ^{fragatoria} ^{forte LL. RO-} ^{MANAE.} minino possunt prodesse. Principio *l. 3. C. Commun. de Legat.* ^{MANAE.} causas p. 4. 5. enarratas, claris uerbis respondet uultque, ut omnes casus, in quibus paria sint partium iura, neutraque alteri uelit loco cedere, per optiones finirentur usu fortis. Verba legis sunt haec: *Si pluribus relictus seruus, et quilibet eorum hunc uelit habere & reliquis satisfacere aliunde;* ^{L. 3. C. Com-} ^{mun. Legat.} *sancimus in omnibus HUIUSMODI casibus rei iudicem FORTVNAM esse & SORTEM inter altercantes adhibendam. Ut quem fors praetulerit, ille eligat seruum ceterisque satisfaciat pretio. Neque huic legi aliquid adfingere licet paganis: quoniam* ^{aucto-}

§. 17. Instit. de
legat.

L. 5 ff famil.
hercisc.

L. 2. C. de
bonis Decu-
rion.

L. 14. ff. de
iudiciis.

L. 24. § 17. ff.
de fideicom-
miss. libertat.

Nov. 162.
cap. 3.

Notatus Neu-
hufus in l. 8.
C. de iud.

auctorem habet Iustinianum principem christianum. Idem
repetitur §. 23. *Instit. de legat.* Vbi digna sunt, quae interpres
habet Theophilus, secundum *αρίων κλήρος* faciendum &
quem fors honorauerit. Porro, si dubitetur, apud quem
inter plures eiusdem rei consortes illa debeat deponi, sor-
tis usu uti eos oportere, dicit *l. si quae § ff. famil. herc.* Praeter-
ea in *diuidenda* hereditate sortem diuisoriam commendat
imperator in *l. 2. Meminimus pr. C. Quando § quibus quarta*
pars debetur. Quamuis enim haec lex uerferur in casu sin-
gulari, diuisione scilicet bonorum a decurionibus relicto-
rum: filium tamen consecutionis merito neētunt ad cu-
iusuis generis diuidenda bona hereditatis, quae neque-
unt diuelli. Post *sortis* etiam usum commendant iura
Romana in *ordine iudiciorum*, qui nam primo causam de-
beant dicere, qui nam deinceps. Quorsum facit *l. 14 ff. de*
iudiciis. Imo inter ipsas causas diuersas, quatenam primo
loco proponenda, quatenam altero ac tertio, quod saepi-
us disputatum in imperialibus comitiis, cum sibi huius
ordinis leges uindicauerit adhuc rector Moguntinus, hoc
sortis remedio liceret uti. Demum si manumittendi ser-
ui, seruorum non indicatis nominibus, tum *sortis usum*
rursus commendat *l. 24. Generaliter §. 17. ff. de fideicommissa-*
riis libertatibus, addita causa admodum memorabili, ne
praetor, in nominando eligendoque seruos, aliquam ambi-
tionis uel gratiae subeat suspicionem. Ad extremum est quo-
que *sortis* casus singularis in *Novell. 162. cap. 3.* ubi in libero-
rum diuisione duorum, uter ex illis matri, uter patri ce-
dere debeat, pariter commendatur ab imperatore sortile-
gium. Vti autem *sortiri* uerbum est inter homonyma,
notatque etiam *nancisci*: ita frustra est *Edo NEVHVSIVS lib.*
2. de diuinat. c. 29. p. 525. pro sortis usu laudando *l. 8. C. de lu-*
daeis.

daeis. Nam ibi *sortiri* iudicem, idem est, quam *nancisci*, non uero eligere per sortem. Quamuis cetera ex aliis probae notae auctoribus constet, Romanos partibus multoties dedisse, ut sibi ac suae causae ex pluribus iudicibus unum eligerent usu *sortis*. Quod mirum non est, cum Romani oratores, historici, poetae etiam illud dicant, in Latii republica ad eludenda ambitus crimina periculaque inuidiae tam *sacerdotes*, quam *magistratus* ciuiles, inprimis autem *provinciarum praesides* sortis iudicio delectos fuisse. Verum enim uero dices forte, quorsum faciant haec in nostro argumento, quod sit iuris ecclesiastici? Praesertim cum superius cap. 3. §. 5. p. 13. 14. iam dederimus, iuri ciuili in causis ecclesiasticis nullum esse usum in Germania. Repono, esse inter iura ob *uim rationis* uel *auctoritatis* obligantia magnum multumque discrimen. Deinde cum hic canones non *dissentiant* a lege; sed cum illa amice *conspiciunt*: rem ipsam, nostra sortis genera, etiam in ecclesiis redderet firmiora magisque luculenta. Tandem uti possessorii iura sunt eadem in causis ciuilibus, quam in ecclesiasticis, quia non *rem* tangunt, sed *rei modum*: ita etiam sortis usus non instruit hic sacras electiones, sed instructas finit soluitque nodum cetera inextricabilem.

§. VII. Sequitur IUS NATURALE, cui certe in causis ecclesiasticis, ubi neque definiunt aliquid diuinae, neque hierarchicae leges, est locus omnino faciendus. Philosophia est haec. Est aliquid (*quorsum casus pertinent p. 4. 5. descripti*), in quod plures eadem prorsus iura habent, adpetunt illud omnes, sed neque *diuidi* hoc potest neque in *communem* aut usum *alternum* deduci. Iudex certe rem uni assignando praeter causam, ceteris faciet iniuriam, infliget contemptum & iustam aduersus se excitabit indi-

VSUS HARUM
LEGUM IN IURE
ECCLESIASTICO.

V. Pro suffragatoria sorte
LEX NATURAE.

gnationem. Est igitur tum locus faciendus forti, ubi cessant ultimorum incommodorum querelae. Ita fere arguit *Thomas HOBBSIVS* (*). Cuius sententiam, additis rationibus luculentis, tuetur *PVEENDORFIVS* (**). Ex iisdem causis *Hugo GROTIUS* (†) etiam fortis usum commendavit principibus, siquidem causae eorundem iuris essent tantopere ambigui, ut eadem omnibus iura esse uiderentur, eademque iniuriae. Sortis enim calculos praestare tum credidit, quam globulos ignitos & inflammatos. Neque certo aliud quid merentur p. 45. propositi casus. Si enim princeps ecclesiasticos electores priuare uoluisset iure eligendi: poenam illis ante irrogauisset, quam adfuisset delictum aut crimen. Si uero alterutrius electioni consensisset: tum partis alterius non euitasset offensionem indignationemque.

VI. Pro suffra-
gatoria sorte
INSTITUTA
GERMANIAE
VETUSTIORIS.

Quae proban-
tur 1) in le-
gum paucita-
te.

§. VIII. Non igitur, si pro sorte *naturae* quaedam uox est, in errore fuerunt *GERMANI VETERES*, quod ad res quam plurimas usi fuerint *sortilegis* idque frequentius, quam populi cultiores. Repeto iuris regulam *Pufendor-
fianam*: *ubi in iure deficit ars, ibi incipit fors*. Cum enim Germaniae populo, armis militiae addicto, leges essent, non nisi paucissimae: inde casus eo saepius ambigui & inenodabiles. Noli mirari. Vnius certe diei spatium difficile

(*) Verba eius de ciue cap. 3. §. 17. sunt haec: *Quod neque diuidi potest neque communiter neque uicisitudinaria lege haberi, illud iure naturali adiucatur uni non nisi per sortem. Nam hic aequalitas est spectanda, alia autem non praeter sortem potest inueniri.*

(**) Ita fere loquitur lib. 3. c. 2. §. 5. p. 347. *Nam in eiusmodi casibus (ubi iura aequalia, neque tamen locus uel communi-
oni uel diuisioni uel uicibus alternis)*

*commodius remedium non inuenitur quam sorti. Quippe quae opinionem contem-
tus remouet. Sicut non faust, de dignatione nihil detrahit. Et paulo post idem: for-
ti res committitur, quae regi non potest arte. Nam fors, respectu hominum, a
mero casu & sorte fortuna dependet.*

(†) Locis certe aliquot in primis autem lib. 2. c. 23. §. 9. ubi prouocat ad *Chrystostomi* sententiam de fortuna & *Augustinum* de doctrina christiana.

non esset, centum casus dare, de quorum iustitia hodieque disputarem, idque eodem instituto in utramque partem, aeternum forte, nisi in legibus positivis illos habere-
 mus clare decisos. Sortis itaque raritas legum est multi-
 tudo. Praeterea quis vitio verteret nostris maioribus, ab²⁾ moribus po-
 ingenii animique cultu multum alienis, si illis in plurium, ^{puli incultis,}
 philosophis forte non inexplicabilium, causarum litigiis
 haesit aqua, ut argumenta utriusque partis ualoris ac
 roboris esse crederent unius eiusdemque. In qua iuris
 & aequi ambiguitate iudices, minimum Germa-
 nici, sententias ferre non potuerunt: ne partium studio,
 irae, odii, amoris, indulgentiae stimulis peccarent, neque
 tum iura *causis*, sed *personis* tribuerent, cum manifesto &
 cuius societati horrendo crimine *προσωποληψίας*. Atque
 hoc intuitu, non alio, quem p. 15. damnauimus, dicere &
 scribere audeo, uetustioris & parum cultae Germaniae
ordalias (*), *duella*, *ignis*, *aquae*, *uenenorum*, similiaque pe-
 ricula, intuitu populi sortilegi. optimo iure referri posse
 ad *iurisprudentiam naturalem*. Auctores, qui hos Germa-
 norum ritus describunt, supra p. 14. 15. allegauimus. Quor-
 sum etiam suo iudicio respicit haud dubie GROTIUS *lib. 2. c.*
23. §. 10. quamuis telae sit breuioris. In eo tamen nemo,
 nisi superstitioni addictus plusquam anili, laudabit Germa-
 nos, quod lapsi sint fortis generibus. Rectius illorum

(*) Neque dubito *ordaliarum*, quas hodie *Orthel* uel *Urtel* dicimus, notationem esse ab ipsis *sortilegiis*. In ple-
 risque enim causis Germanos, stupidos
 & barbaros, consulere oportuit *globu-
 lorum* aut *bacillorum cistam* siue ex orco,
 ore, ori extrahere aut haurire (unde iu-
 dicibus Germanicis uerbum *Echöpfen*)
 fortis signacula. Ad easdem litteras,

ui de Aegyptiis supra p. 25. uidimus,
 ita etiam Hebraicum *phur*, *phor*, *gor*, *go-
 ral*, quibus uocabulis *sortem* notant,
 uidetur huc inclinare. De quibus *BVXTORF*
Synagog. c. 24. SCHIKART *de festo PHVRIM*
SALDENVS in oris theolog. lib. 3. exerc. 1. p.
444. 445. MEINE *obseru. 1079.* qui etiam
 plura habent de sortilegiis Hebraeorum.

maiores, qui, teste TACITO, fortis pericula fecere in *bacillis*, instar uirgae Aaronis, in *globulis*, in *calculis*, in *lapillis*, *hastis*, *armis* eorumque casu & iactu. Qui enim partibus, in iure constitutis aequali, fortis usum commendare uult: illum uti oportet fortilegii signaculis, utrique etiam aequalibus. Quod minus fit in duellis, ob inaequales dimicantium uires, artes, corpora animosque. Idem desiderandum in aquae, ignis, uenenorum periculis. Ex VNA enim parte stat *natura*, quae mergit, suffocat, urit, laedit, perditque: ex ALTERA spes incerta futuri *portenti*. Illud uerum est, cum Germaniae uiuere liceat moribus & consuetudinibus ueterrimis hodieque: filium consecutionis esse necquicquam infirmum, *fortilegii*, nihil uitii habentibus, poni non posse obicem, ne in ipsis quidem ecclesiis.

VII. Pro suffragatoria sorte ANTIQVA ECCLESIA.

§. IX. Quemadmodum in iure ecclesiastico multum debere solemus uetustioris ecclesiae institutis, cum fere illa ruerit semper in deteriora: sic quoque interest scire, quid illa senserit feceritque in suffragatoria sorte. Loca *Augustini*, *Hieronymi*, *Chrysostomi* superius audiuius, suffragatoriae forti consentientia. Verum & alia supersunt non leuia ex sacra antiquitate pro suffragatoriis sortibus in ecclesiis argumenta. *Principio* illud offendit plurimos, quod ecclesiastici electores tantopere a sorte abhorreant, cum tamen antistites sacri adeo a κλήρω adpellati sint κληρικοί, quoniam *fortitionis* usu ad sacram spartam sint delecti, instar *Matthiae*. Clare PACHYMERES ad cap. 5. *Dionysii Areopag.* de eccles. hierarchia p. 327. Ἐγὼ λέγω, συμβολὸν τι ἐξ ἀποκαλύψεως ἢ ἐνεργήματος τῆς παναγίας πνεύματος πίπτει ἐπὶ τὸν κληρέμενον, ὃ κληρὸς ἦν. Ego dico, fuisse sortem signum aliquod reuelationis uel adflationis sanctissimi Spiritus, quod cadebat super eum,

1) Clericis a sorte adpellatio.

Anno 1300.

qui

qui in clerum cooptabatur. Luculenter magis ISIDORVS *lib. Anno 608.*
2. de offic. eccles. cap. 1. CLERICOS adpellatos doctores nostri di-
cunt, quia Matthias sorte electus sit. Sic & omnes, quos illis ^{2) suffragato-}
temporibus ecclesiarum principes ordinabant, sorte ELIGE- ^{riae sortis u-}
*BANT. Quod testimonium est admodum insigne. Quanti- ^{sus tempore a-}
uis enim clericorum a κλήρω uel sorte notatio non adeo fit ^{postolorum}
certa, quoniam bona alterius uitae etiam κλήρος siue fors
audiunt, cum sortis uerbo pro bonis etiam adhibuerint Ro-
mani: illud tamen ad nostrum facit institutum inprimis,
quod uir magnae in ecclesia auctoritatis sortis usum in fa- ^{3) suffragato-}
rorum antistitum electionibus tueatur. Hinc meae con- ^{ria fors praec-}
iecturae sunt, in Hispania inprimis, ubi uixit Isidorus do- ^{cepta.}
cuitque, SORTIS usum in eligendis clericis & episcopis
praecipue locum habuisse. Inde enim BARGINONENSIS ^{Concilium}
CONCILII canon 3. pro usu sortitionis ita se habet: Hoc etiam ^{BARGINONEN-}
custodiendum, ut duobus aut tribus, quos ante consensus cleri ^{SE an. 599.}
& plebis elegerit, Metropolitanis iudicio, quem SORS, praecunte
episcoporum ieiunio, Christo domino terminante, monstrauerit,
benedictio consecrationis adcumulet. ALITER deinceps, quod ab-
sit, praesumptum, & ordinatores & ordinatos proprii honoris de-
positio subsequatur. Non ouum ouo similius esse potest,
quam hic canon cauis, p. 4. 5. propositis. Non enim tur-
ba hominum ibi offertur sorti: uerum duo tantum meritis
aequales candidati. Ex quibus unus adpellandus est suffra- ^{Cuius antio-}
gatoria sorte. Frustra igitur sunt ipsi Hispani, in iisque ^{cas defenditur}
*SAAVEDRA *chron. Goth. cap. 15. m. 68.* atque TELLEZIUS ad *lib. uedra.**
V. tit. 22. c. 3. p. 391. qui falsa iuris canonici interpretatione
adeo occupati sunt, ut, post mille annos, aliis uelint per-
suadere, hoc suffragatoriae sortis decretum nunquam in
Iberia usu receptum fuisse () Sed non elegantius, uerius,**

(*) Imo Tellezius prouocat ad con- | cilium Hispaniae aliud, Toleranum,
 E 3 quod

4] regula in-
ris de usu for-
tis antiquae
ecclesiae.
Anno 800.

magisque integrum ueteris ecclesiae monumentum in-
uenies, quam illud, quod extat inter CANONES HIBERNEN-
SES, seculo circiter octauo scriptos, quos in lucem produ-
xit Lucas ACHERIVS tom. IX. Spicileg. lib. 25. c. 5. Est autem
hoc: Synodus HIBERNENSIS. SORS aut inter duo DVBLIA: aut
inter duo AEQUALIA: aut inter duo CONCATHOLICA mitti de-
bet. Id est, in causis p 4-5. enarratis, ubi electionis euentus fuit
dubius, candidati spartae meritis fuere aequales, ipsa ele-
ctio concatholica: igitur suffragatoria sors haberi ac aesti-
mari debuerat pro necessaria, utili, honesta. Quibus elogiis
dici quid non potest maius. Ceterum solenne illud S.
GVILIELMI exemplum, circa annum 1200 aliquo fortilegii
genere electi in archiepiscopum Bituricensem, pariter habet,
quod nostro prodest argumento. Tres abbates electi sunt
candidati. Ex his nominaret unum Odo episcopus Parifi-
ensis. Is igitur schedas inscriptas horum nominibus impo-
suit arae, egit missam, fudit preces rogauitque numen, indi-
caret, quem ecclesiae haberet ex triga antistitem utilissimum.
Quo facto more fortis extraxit nomen S. Guilielmi. Histori-
am descripsere Laurent. SVRIVS die x. mensis Ianuar. p. 156. 157. &
plenius cultuque maiori Ioan. BOLLANDVS in actis SS. die x.
mens. Ian. p. 628. 629. /qq. Meretur illa legi in margine (*) cum ad

Nouae expli-
cationis c. 3. X
de fortileg.
robur nouum.

quod contra sentiat. Sed frustra, quod
uidere est apud Lud. THOMASSINVM part.
2. de eccles. disciplina lib. 2. c. 20. s. 17. 18.
p. 339. qui id tantum monet: alicubi il-
lam episcoporum promotionem magis fuis-
se consultam. Qua episcopus, examine
instituto, duos aut tres nominauerit can-
didatos, e quibus deinde populus eligeret
antistitem. Cum plebs iudicare nesciat
de meritis & uirtutibus antistitem sacro-
rum.

(*) Verba biographi in actis Sancto-
rum mensis Ianuarii die decimo sunt haec:

Cum ex hac luce migrasset felicitis memo-
riae Henricus Bituricensis archiepiscopus,
qui inter nos degens erga clerum & popu-
lum summa semper usus est mansuetudi-
ne & humanitate; paucis post diebus il-
lius clerici ad diligendum idoneum succes-
sorem conuenere. Sed cum primum in-
ter se non concordarent, tandem ex in-
stinctu spiritus sancti in eam pariter iere
sententiam, ut ecclesiae Parisiensis antisti-
tem, qui ex illorum collegio ad id erat
dignitatis assumtus, accerserent, eius in-
episcopo eligendo consilio & prudentia usu-
ri. E.

rem faciant & libri citati praetera habeant aliquantum grandiora. Illud autem notatu est dignissimum, quod forte e-

ri. Erat enim uir magnus & cunctis uenerabilis, consiliis prouidus, iustus & iuuenis Deum: cumque erga alias Galliarum ecclesias multa ueretur sollicitudine, aequum esse existimabat, ut matri suae, id est, Ecclesiae desolatae, in qua a teneris annis fuisse enutritus, tam necessario tempore minime desset. Ille uero nullus nequens moras, tanquam deuotus filius afflictæ matri, omnibus quibus posset modis consulturus, uocatus mox aduenit. Itaque ubi ad praefixum diem conuentum est, iterum ab eius ecclesiae clericis post multam deliberationem id tandem omnibus unanimiter placuit, ut ex ordine Cisterciensis, cuius tum erat in ecclesia Dei eximia sanctitas, abbas aliquis in pontificem deligeretur. Ibi tum inter ceteros, quos morum sanctitas commendabat, crebro nominatus est Guilhelmus id temporis Caroli loci religiosissimus abbas: qui postquam arduum illud complexus fuerat institutum, in dies ad perfectiora contendebat, & sicut generis nobilitate, ita uitæ sanctimonia ceteris antecellere uidebatur. Tandem ex compromisso, & hunc & alios ab ipsis uocatos ad Parisiensem episcopum detulerunt, ex eius arbitrio procul dubio suum institutum habituri, quem ipse esset iudicaturus: quippe qui illorum omnium mores probe cognitos haberet.

2. Sed quia iam hora tardior erat, uir ille prudentissimus noluit in re tanti ponderis praecipitare sententiam; sed negotium omne in diem alterum distulit. Etsi autem inuitus admodum eam in se prominciam recepit, nulla ratione recepturus, nisi schismatis certa discrimina impendere

uidisset; & cessit tamen, decreuitque ea nocte solitis uigiliis & precibus incumbere & diuinum implorare auxilium, ut dominus destitutæ ecclesiae pastorem idoneum daret. Sequenti die in beatissimæ Mariæ uirginis templo mane sacrificium Missæ cum ingenti deuotione obtulit. Adderunt uero illi duo eximia sanctitatis & prudentiæ uiri, quorum unus postea Turonensi, aliter Melelensi ecclesiae praefectus est. Sub horum conspectu schedulas, quibus cera obsignatis abbatum nominatorum erant inscripta nomina, sub altaris palla reposuit, penitus ignorans, quæ cuius nomen habeat. Absoluto autem sacrificio, cum lacrymis & multo genitu humi prostratus, orat dominum Iesum, & eius sanctissimam genitricem, ut, qui solus corda nosset omnium, ostendere dignaretur, quem uellet eius ecclesiae pastorem constitutum. Expleta oratione, nihil iam haesitans de misericordia Dei, surrexit, & ex omnibus schedulis unam solam apprehendens, nomen inuenit domini Guilhelmi Caroli loci abbatis: moxque rem duobus illis locis suis indicauit: atque una cum illis properat ad clericos congregatos, & ipsius aduentum praestolantes. Interim rem apud se & duos illos tacitam habet, dilaturus eius propalationem, donec certus aliquod diuinitus iudicium appareret. Et ecce non minima pars eorum qui conuenerant, obtusam illi procedit: una uoce clamitant omnes, Guilhelmum abbatem, utpote uirum religiosum, iustum, sanctis moribus conspicuum, sacris institutum literis, illustri ortum prosapia reliquis omnibus debere antecferri. Ita dominus

Iesus,

lectum hunc Guilielmum idem ille ipse pontifex Honorius III. circa annum 1218. numero DIVORVM adscripserit (†), quem suffragatoriae forti omni tantopere dicunt aduersum fuisse, quod uidimus p. 10. II. superius. Vnde nouum ibi dicta accipiunt robur, cum credibile non sit, eundem papam principio electionem improbare, mox electum adscribere diuis.

P. III. Pro suffragatoria
forte doctores
THEOLOGI &
IURECONSULTI.
PONTIFICII

§. X. Sed ne quid insolentiae habere uideatur ueritas nouis plane argumentis corroborata: nostri aeuu AVCTORES restant nobis consentientes. Primus sit *Fridericus NAVSEA*, episcopus *Viemensis*, qui in *centur. 3. homil. 80. p. 35. b.* cum ex instituto locutus esset de sorte ita tandem scribit: *Sexto docemur, DISSIDIUM, quoad est inter eligentes, de persona meliori eligenda, debere SIMPLICI SORTE, praemissa ad deum oratione, dirimi. Ut sic omnis uitetur suspicio corruptionis, ambitionis & adfectus. Quamuis PONTIFICIA iura MAIORI partium uelint suffragari. Qui tamen ut maior sit, fasile credi possit esse corrupta. Qui auctor eo maioris esse debet, quo acerbior ille fuit in Lutherum, & quo maioris inter suos auctoritatis, iuris & theologiae doctor, silentarius Campegi Cardinalis, episcopus. Alter est iureconsultus aetatis ue-*

Froilus Maluetius.

Iesus, quem ipse iam designasset pontificem, illorum quoque animis inspirauit. His uero auditis, & laetitia & admiratione cepit episcopum, ita ut lacrymas tenere non posset, uidens rem diuinitus geri, exclamauitque: a domino factum est istud: simul Deum benedicens, mox properat cum illis ad reliquos paucos, qui in electionis loco permanserant. Atque inde cum omnibus ad B. Stephani metropolitanam accessit ecclesiam: ubi ante aram prostrati cum precibus domino sudissent, ex omnium fratrum uoluntate & consensu i-

pso die S. Clementis Guilielmus abbas in archiepiscopum, & totius Aquitaniae primatem eligitur.

(†) Testes sunt praeterea VINCENTIUS lib. 29. c. 62. saeculi, Arnoldus WION in ligno uitae lib. 1. p. 15. CIACONVS in uita Honorii III. & PALATIUS in uita eiusdem, qui codicem mscum laudat Honorii III. epistoliarum, in quibus lib. 2. epist. 1097. ritus diuinitatis S. Guilielmo datae enarretur. Pleniores sunt SAMMARIANI in Gallia Christiana episc. Bituric. tom. 1. n. 65. p. 174.

tustio-

tustioris Troilus MALVETIVS, qui de fortibus earumque iure scripsit responditque ex instituto. Sors illi sermone barbaro est *uentura*, de qua cap. 3. tandem colligit argutias *Ventura*, his uerbis: *Sortis suae VENTURAE usus in munerum electione pro sortis* est licitus. Nam hic Bononiae omni bimestri noui magistratus eliguntur per sortem. Quod alias non ferret episcopus. Imo CARDINALIS conf. 150. dicit, quod si duo contendant de papatu, data paritate probationum, locus tum sit SORTI. Et uero si locus sorti in maiori, erit & in minori locus. Imo sors in V. T. fuit licita (de qua legi possunt le MOINE obseru. § 87. & SALDENVS de Hamane aliique), sed Christus non uenit ut solueret legem. Imo cum papa tacet ad usum sortis & tamen scit sortes practicari, uidetur dispensare & dispensando ius commune tollere. Ita auctor mineruae paulo licet pinguioris. Sequatur hunc *Natalis* ALEXANDER, uir antiquitatum ecclesiae callentissimus, qui in *histor. eccles. sec. 1. dissert. 6.* hanc quaestionem ex instituto respondit, idque his tandem uerbis: *Præbatur usus SORTIS, si modo episcopatus candidati sint digni & ita pares, ut uix inter eos meritorum discrimen. Quia ubi humanae prudentiae iudicium deficit, diuina uoluntas consulenda & eius omnia committenda prouidentiae. Sic inter auxiliites, qui tempore pestis, manere debeat, merito sortis usu indagatur, sua sors* Augustino ep. 180. Pergo ad uiros euangelicos. In illis primo loco pono Sam. BASNAGIVM, qui in *annalibus ad an. 33. §. 178. p. 422.* occasione Matthiae commentationem habet omnino hic memorabilem. Vtitur tandem filo consecutionis hoc: *Sorte electus Matthias, quia Spiritus S. neque dum missus fuerat, ut ipsi dignitatem candidatorum penetrarent. Inde Iosephus & Matthias, eligentium iudicio, inueniebantur pares pietate, sapientia, modestia, zelo. Nihil igitur porro relictum hominum prudentiae, nil consilio. Inde sorti iudicium dant, ne unum despicere uiderentur, honorando alterum. Subscribunt*

Natalis Alexander.

EVANGELICI reformati. Sam. Basnage

etiam huic generi suffragatoriae sortis RIVETVS in Decalogo & Gisbertus VOETIVS tom. 3. dissertat. p. 1200. Neque aliter illi, qui symbolis addicti sunt b. m. Lutheri. Magna hoc in argumento est auctoritas Frid. BALDVINI, theologi Vitembergensis, ad quem omnes prouocant, quotquot uel adprobant suffragatoriam sortem uel improbant refelluntque. Fuit uero iste theologus an. 1607. hac de re consultus: *utrum antistes a patronis eligi possit ex pluribus candidatis per sortem?* Respondet hanc quaestionem cum discrimine dicitque; aut candidatos sine examine meritorum aut cum eo admissos fuisse ad sortitionem. Si *primum*, sortis usum prorsus improbandum esse: si *alterum*, eundem adprobandum esse tum, si *merita utriusque sint aequalia, si dissenserint inuicem patroni, si ipsa electrix ecclesia uerit in partes.* Habes uiri huius epistolam de hoc argumento inter consilia Georgii DEDEKENNII uol. 1. part. 2. p. 430. 431. Idem repetitur a BALDVINO in casib. consc. lib. 4. c. 5. cas. 6. Vnde fidenter & quasi sub clypeo Balduiniano scribit CARPZOVIUS lib. 1. iuris eccl. tit. 4. def. 45. num. 7. his fere uerbis: *Discordantibus patronis aut electoribus aliis, in numero candidatorum, meritis aequalium admitti, potest sortitio.* Cuius sententiae, relicta opinione Brunnemanni, calculum suum addit b. m. STRYKIUS ad lib. 2. cap. 18. §. 56. p. 734. praesertim, quod ipse Lutherus sortem, si non in electione sacri antistitis, certe uniuersim tamen commendat dicatque, *sortiri esse rem si dei in Deum.* Loosen sey ein rechtes Glaubens werck und möge wohl durch Fürwitz und Eigenlust mißbrauchet werden / wie des Schwerds und des Endes / quae uerba illius sunt ad cap. 1. Ionae. Inde enim facile intelligitur, improbauisse uirum sortes temerarias, non necessarias in causis alias inenodabilibus. Eadem ferme habet SPENERUS Part. 1. Theol. Bedencken p. 406. & dn. BOEHMER lib. 1. tit. 6.

Rivetus.

Voetius.

3) LUTHERANI

Frid. Balduinus.

Carpzouius.

Strykius.

Lutherus.

Spenerus.

§. 54. Atque haec de numero in castris nostris militantium doctorum. Addo tandem, quod suffragatorias sortes, cum antea in usu essent ecclesiarum, primum interdixit circa an. 1220. Honorius III. si auctori fides est chronici S. Aegidii apud *Godefr. Wilb. LEIBNITIVM tom. 3. Rer. Brunsvic. p. 539.* certo inde sit credendum, illud, si quidem factum sit, factum esse ex causa corrupta ac deprauata. Scilicet ideo in ecclesiasticis electoribus alere maluit dissidia pontifex, quam fortis usu illa componere, ut iuri spes certior esset *deuolutionis*. Deinde cum in omni electionum genere regnare possint artes aulae Romanae (*) illas exulare oportet in suffragatoriis sortilegiis, parum ideo grato, quamuis salutari uulneratae per dissidia ecclesiae remedio.

Peroratio uitiiosae causae ad uersarium.

(*) Nolo hic esse proditor arcanorum, quibus pontifex Romanus usus est ad episcoporum & abbatum Germaniae eludendas electiones. Cum enim ipse id quidem consequi non posset, ut eligendi iura Germani expectarent ab aula Romana: id egit, ut clam haberet, quod obtinere non potuit palam. Scilicet uariis remediis usus est, quibus Germanorum etiam *canonice* id est legitime peractas electiones tolleret notaretque uitio, ob quod habendae essent pro nullis. In quo instituto eo felicitior fuit: quia sola electione nemo factus erat episcopus, nisi & accessisset papae confirmatio. Iussit ergo electores canonicos, ut ipsi historiem electionis in Germania factae, Romam transmitterent, imo etiam isthuc se conferret episcopatus Germanici candidatus, rogaturus Romae confirmationem. Vtroque igitur facto, multa pontifici occasio ad electionem redarguendam atque iactandam alicuius uitii aut peccati. Nunc, iudicio pontificis, candidatus habitus indignus uel quod doctus non esset uel quod non esset satis prudens uel quod maculam haberet natalium, corporis, alicuius in iu-

uenture peracti criminis, cetera. Nunc ipsi electores inculcati sacri collegae, quod uinius suffragia essent *corrupta*, consanguinitate, numis, pollicitationibus, cetera, quod sequi debuissent *saniorum* suffragantium partem, non *maiorum* & quae uexae fuerant generis eiusdem. Ad has igitur euitandas, Romani iuerant candidati cum numerorum diuite crumena, ad pacanda irata curiae Romanae numina, quae alias nullum probauerant sacrae spartae ambitum. Tanti fuerant hi sumtus Romae facti, ut multoties in extremis rerum angustiis essent reduces inde noui episcopi urgerenturque ad nomina soluenda creditoribus Romanis. Contraho uela & lectorem remitto ad *Ant. MATTHAEVM*, qui *p. 121. 122. de rebus Ultraeclini* illustrata habet Romae in hoc genere uenalis specimina. Idem etiam consuli potest in *analectis p. 188. 189. sqq.* ubi in signe fragmentum exhibet conclauis Ultraeclini, id est, *historiae electionis antistitum Ultraeclinatorum*. Quod si uerum est, quis dubitauerit de causa odii Romani aduersus sortes suffragatorias?

Der Ahnen grauen Ruhm pflegt man sonst hoch zu preisen ;

Doch dieser Glanz allein / ist bloß ein fremdes Guth.
Da weiß Salustius * nichts weiter aufzuweisen
Als seiner Eltern Kunst und Tugend-Helden-Muth.

Durch edle Tugenden / gelehrte Wissenschaften /
Kunst und Geschicklichkeit kömmt man zum Adels-Stand.
Denn dieser Ruhm bleibt auch bey unsrer Nachwelt haften /
Wenn man auf solche Art vor andern ist bekant.

Hochwerthgeschätzter Freund / Dein Tugend-reich Gemütze /
Der Rechte Wissenschaft / Dein kluger Witz und Geist /
Sind Ahnen wodurch Du / obgleich nicht von Geblütze /
Izt auf dem Saal-Athen würdig geadelt heist.

Wohlan so liebe nun / Hoch-Edler. stets in Freuden
In diesem Ehren-Stand / den Dir die Themis schenckt.
Das Glück umfasse Dich auf allen beyden seiten /
Damit Dein Herze bleib' von Unfall ungekränckt.

* Cicero wirffet dem Salustio eben dieses an einem Orte vor / wann er schreibet : Ego meis maioribus uirtute mea praeluxi, Tu tuis probro es & ignominiae.

Hierdurch wolte / als sein alter Schul-Freund in Licentiatum iuris promovirte seine wohlmeinende gratulation abstaten

Christian Ferdinand Wapenhentisch /
Aduocatus Islebiensis.

